

P 0484

teatrul

Octombrie

10

REVISTA LUNARĂ EDITATĂ DE MINISTERUL ÎNVĂȚĂMINTULUI ȘI CULTURII
ȘI DE UNIUNEA SCRITORILOR DIN R.P.R.

1959
(Anul IV)

ÎMPOTRIVA TONULUI APOLOGETIC ÎN CRITICA LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ*

În dezvoltarea ascendentă a literaturii și artei noastre pe drumul realismului socialist, critica marxist-leninistă joacă un rol însemnat, sprijinind din toate forțele noul, relevând cu grijă și dragoste valorile create, semnalând și analizând deficiențele în scopul depășirii lor, respingînd influențele ideologiei burgheze. Partidul nostru, care acordă o mare importanță criticii literare și de artă ca instrument activ al luptei ideologice, a combătut, ori de cîte ori a fost nevoie, atît scăderea spiritului critic, tendințele de complimentare reciprocă, de tămîiere, cît și critica negativistă, destructivă, schimbul neprincipal de invective.

Critica literară și de artă reprezintă vocea opiniei publice. Ea trebuie să se caracterizeze prin obiectivitate științifică, prin consecvență ideologică și seriozitate. Critica noastră nu poate să fie tributară unor grupuri, prietenii sau gusturi excentrice, ea își îndeplinește menirea numai în măsura în care izvorăște din interesele și cerințele estetice ale poporului. Călăuză sigură a criticului, care-l ajută să nu piardă nici o clipă din vedere ceea ce este cu adevărat trebuincios și apropiat celor ce muncesc, este învățătura marxist-leninistă.

Ar fi greșit să-și închipuie cineva că spiritul critic este necesar numai în analiza unor lucrări proaste; dimpotrivă, cercetarea științifică exigentă a operelor de valoare e de natură să scoată în evidență tot ce este reușit, să atragă atenția asupra a ceea ce autorul n-a izbutit încă să realizeze și astfel să ajute pe creatorul de artă talentat să meargă mereu înainte.

După cum se știe, în ultima vreme au apărut numeroase lucrări literare și artistice interesante. Referindu-ne numai la literatură, remarcăm că operele tipărite recent poartă semnăturile unor scriitori de frunte, printre care Marin Preda, V. Em. Galan, Mihai Beniuc, Maria Banuș, Zaharia Stancu, Eugen Barbu ș.a. Discreția în jurul acestor cărți este abia la început și fără îndoială că ea va reliefa valorile artistice reale cuprinse în aceste lucrări, precum și slăbiciunile lor reale în ce privește conținutul și forma. O asemenea analiză serioasă va fi numai în folosul literaturii noastre realist-socialiste, în folosul dezvoltării scriitorilor noștri.

Cu totul altfel pare a concepe misiunea criticii, de pildă, Radu Popescu, care în cronică sa la romanul *Pe muche de cuțit* de M. Beniuc, publicată în două numere consecutive ale „Contemporanului”, nu găsește de făcut nici cea mai mică rezervă critică. Vorbind, într-o altă cronică din „Contemporanul”, despre *Rădăcinile sînt amare* de Z. Stancu, același critic literar sugerează, în treacăt, că nici nu e cazul să se oprească asupra slăbiciunilor romanului, deoarece acesta este scris „pentru posteritate”. Mihai Beniuc și Zaharia Stancu sînt scriitori apreciați de publicul cititor. Tocmai respectul pentru opera unor asemenea scriitori trebuie să impună criticului datoria de a face o analiză serioasă, iar nu o înșiruire goală de super-

* Articol redacțional apărut în ziarul „Scînteia”, nr. 4635 din 23 septembrie 1959.

lative. Publicul prețuiește de asemenea creația dramatică a lui Horia Lovinescu și a primit cu căldură noua lui piesă *Surorile Boga*. Acesta nu era însă un motiv ca Andrei Băleanu în cronică să din „Știința”, subliniind pe drept calitățile piesei, să nu analizeze mai profund, mai amănunțit și deficiențele ei.

N-ar strica să ia criticii exemplul de la organizațiile de partid, de la colectivele de oameni ai muncii din întreprinderile socialiste: există oare la noi vreo analiză a activității — în orice sector și în împrejurări oricât de festive — în care alături de succese să nu fie arătate și lipsurile, obiectivele care mai trebuiesc atinse ?

Acoperind cu elogii nediferențiate multe din cărțile de care se ocupă, I. D. Bălan, în cronicile sale literare din „Luceafărul”, nu are observații critice nici la volumul de versuri al lui Ion Brad *Cu timpul meu*, nici la *Oaie și ai săi* de Eugen Barbu, nici la *Jurnal de front* de H. Zincă, nici la volumul lui V. Em. Galan *De la potop încoace* etc. Scriind despre *Indrăzneala* de Marin Preda, cronicarul „Luceafărului”, după ce acumulează nenumărate epitete („excepțională”, „rară pricepere”, „aproape unică”, reprezentînd un elogiu „măreț”, „remarcabile mijloace”, „admirabilă imagine” — toate acestea într-un singur paragraf), compară însemnătatea pentru literatură noastră a acestei nuvele — realmente reușită de altfel — nici mai mult nici mai puțin decît cu „ceea ce exploratorii veacului XV au făcut pentru îmbogățirea atlasului”. Adică cu... descoperirea Americii.

Ce impresie poate să facă un asemenea limbaj umflat, dîtirambic ? Cîtă seriozitate denotă el ? Un critic sau altul poate greși, poate să exagereze calitățile unei lucrări sau să nu remarce unele lipsuri ale ei. E vorba însă aici de o anumită atmosferă, care se poate generaliza dacă nu este risipită la vreme. Din păcate, în paginile unor reviste, tonul apologetic a devenit, în ultimul timp, un „obicei al casei”. Dacă vom lua, de pildă, ciclul de articole monografice publicate în „Gazeta literară” la rubrica „Anul XV” (despre Mihai Beniuc de S. Bratu, despre Cezar Petrescu de M. Gafița, despre Maria Banuș de Radu Lupan, despre Marin Preda de D. Micu ș.a.m.d.) vom constata că cele mai multe sînt de fapt niște adevărate panegirice. Lipsite de spirit critic sînt și unele cronici semnate în „Gazeta literară” de M. Petroveanu, S. Damian. Volumele de versuri și problemele poeziei în genere nu s-au bucurat în ultima vreme de temeinice și profunde analize critice. Revărșindu-se peste marginile cronicilor și articolelor, spiritul de reclamă își face loc și sub alte aspecte. De ce este nevoie, de exemplu, ca fotografia unui scriitor să apară în mai multe numere consecutive ale unei reviste, ba chiar și de mai multe ori în același număr de gazetă ?

Sună cel puțin neplăcut graba și excesul de zel cu care unele reviste nu se sfîșec să laude peste măsură lucrările propriilor redactori, schimburile de complimente între autori care se recenzează reciproc, patriotismul local al unor reviste etc. Const. Ciopraga, într-un articol de 14 pagini din „Iașul literar”, nu găsește decît trei-patru rînduri pentru niște observații critice minore făcute celorlaltrei „Tineri poeți ieșeni”, a căror creație o comentează.

Lipsa de exigență se face simțită puternic și în critica de artă. Analizînd noile lucrări simfonice, criticii muzicali s-au limitat în mare măsură la aclamații neargumentate și — uneori — chiar nejustificate. Caracteristice în acest sens sînt articole ca : „Noua creație muzicală programatică” sau „Creația simfonică actuală” de Ilie Balea (publicate în „Trubuna”).

Cronicarii plastici ocolesc deseori critica, mai ales atunci cînd este vorba de artiști consacrați (vezi de pildă colecția de adjective care țîn loc de analiză a pinzelor unui artist de valoare ca Al. Ciucurencu, în cronică despre Expoziția anuală de stat a artelor plastice, semnată de M. Deac în „Informația Bucureștiului”). În paginile consacrate artelor din „Contemporanul” întîlnim numeroase materiale lipsite de exigență, cum au fost „Grafica de carte” de Eugen Schileru, cronică lui Valentin Silvestru la filmul „Mingea” etc.

Se creează astfel un climat de tîmîiere și satisfacție de sine, neprielnic creației. Scriitorii, artiștii și criticii înșiși s-au pronunțat în diferite ocazii împotriva oricărui rabat în aprecierea măiestriei artistice, au cerut o mare exigență, atît în domeniul conținutului, cît și al formei. Se înțelege, faptul că un scriitor sau artist este talentat și cunoscut nu-i creează o situație privilegiată, care să-l facă intangibil pentru critică.

E drept că sînt și unii scriitori care acceptă necesitatea exigenței doar teoretic sau atunci cînd e vorba de alții, dar vîd în orice critică ce li se face lor, o „pilă” sau un „atac” pus la cale de vreun adversar literar. Unii scriitori iau chiar cuvîntul în presă, pe un ton iritat, respingînd dreptul altora de a aprecia în spirit critic

lucrările lor. Se ajunge și la presiuni personale, telefoane de protest ș.a.m.d. Redacțiile nu au nici un temei să se lase influențate de asemenea intervenții, ele trebuie să țină seama că, alături de relevarea calităților, criticile juste, serioase, făcute pe un ton decent, științific, reprezintă un real sprijin pentru orice artist autentic. Acolo unde nu există critică și exigență se creează un aer irespirabil, stătut, se încuibează automulțumirea, comoditatea, stagnarea. Cine poate dori, și cui poate să folosească o atmosferă în care ar dispărea principalul motor al dezvoltării creației — confruntarea de păreri, spiritul critic și autocritic? O astfel de atmosferă este prielnică doar superficialității și lăngușirilor ieftine. De asemenea, într-o atmosferă lipsită de critică ușor pot găsi teren favorabil recidive ale liberalismului, ușor pot trece pe sub ochii criticului neexigent lucrări nu numai slab realizate, dar și greșit orientate ideologic.

E necesar deci să fie combătut și înlăturat din critica literară și de artă tonul de paradă și de proslăvire, străin spiritului de partid. Redacțiile revistelor și ziarelor au în această privință un rol hotărâtor.

Anul din urmă s-a caracterizat printr-o bogăție a creației literare și artistice, au apărut numeroase lucrări consacrate unor teme însemnate, centrale. Cu atât mai necesară este analiza critică serioasă, principială, a acestor creații. Deocamdată, asemenea analize, cu rare excepții, lipsesc. În fața criticilor și a publicațiilor literare stă sarcina de a trece cu toată răspunderea la o muncă temeinică de studiere și aprofundare a noilor creații, ridicând ceea ce este izbutit la nivelul unei experiențe pozitive a mișcării noastre literar-artistice, iar din slăbiciuni trăgând de asemenea concluzii și învățăminte de ordin general.

Va sporii astfel neîncetat eficiența criticii noastre, contribuția ei la ridicarea măiestriei creatorilor de artă și prestigiul ei în fața publicului larg.

